

**Наталія НІКОРЯК,**

*orcid.org/0000-0001-6658-0114*

кандидатка філологічних наук, доцентка,  
доцентка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури  
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича  
(Чернівці, Україна) [n.nikoriak@chnu.edu.ua](mailto:n.nikoriak@chnu.edu.ua)

**Катерина МАТВІЄШИН,**

*orcid.org/0009-0000-8462-9380*

студентка II курсу факультету іноземних мов  
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича  
(Чернівці, Україна) [matviieshyn.kateryna@chnu.edu.ua](mailto:matviieshyn.kateryna@chnu.edu.ua)

## ГЕНДЕРНИЙ ДИСКУРС РОМАНУ БЕРНАРДІН ЕВАРІСТО «ДІВЧИНА, ЖІНКА, ІНАКША»

У статті здійснюється комплексний аналіз поетики роману Бернардин Еварісто «Дівчина, жінка, інакша», зосереджений на вивченні художньої форми, стилістичних особливостей та наративних стратегій, що реалізують соціокультурні та ідеологічні настанови твору. Особлива увага приділена поліфонічності нарації, фрагментарності композиції, експериментальній формі викладу, стилістичній гетерогенності та темпорально-просторовій варіативності тексту, які спільно формують цілісний соціокультурний портрет сучасної Британії в контексті постмодерного й метамодерного письма. Розглядається, як авторка за допомогою інноваційних наративних прийомів створює багатоголосий дискурс, що відображає складність і багатовимірність ідентичностей, зокрема в аспектах раси, гендеру, класу та сексуальності.

Увага зосереджена також на аналізі гендерного виміру роману, який включає деконструкцію традиційних гендерних ролей через представлення персонажів різного віку, соціального статусу, етнічного походження та сексуальної орієнтації. Особлива увага приділяється інтерсекційній проблематиці, що висвітлює взаємодію патріархату, расизму, класової нерівності та колоніального спадку, що впливає на життєвий досвід жінок африканського походження у Великобританії. Окремо розглядається феномен небінарності та гендерної флюїдності на прикладі персонажа Меггі/Морган, що ілюструє розширення традиційних уявлень про стать та гендер. Акцентовується увагу на критиці соціальних норм і стереотипів, а також на представленні альтернативних моделей сім'ї і партнерства, включаючи ЛГБТК+ стосунки та поліморфні конфігурації, які кидають виклик гетеронормативним канонам. Підкреслено, що роман «Дівчина, жінка, інакша» не лише розширює традиційне розуміння фемінізму, а й репрезентує феміністичний дискурс як відкритий, гнучкий і багатогранний, що відображає різноманітність жіночих і гендерних ідентичностей у сучасному мультикультурному суспільстві.

**Ключові слова:** «Дівчина, жінка, інакша», Бернардин Еварісто, гендер, ідентичність, поліфонічна нарація, персонифікація.

**Nataliia NIKORIAK,**

*orcid.org/0000-0001-6658-0114*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,  
Associate Professor at the Department of World Literature and Theory of Literature  
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University  
(Chernivtsi, Ukraine) [n.nikoriak@chnu.edu.ua](mailto:n.nikoriak@chnu.edu.ua)

**Kateryna MATVIESHYN,**

*orcid.org/0009-0000-8462-9380*

Second-year student at the Faculty of Foreign Languages  
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University  
(Chernivtsi, Ukraine) [matviieshyn.kateryna@chnu.edu.ua](mailto:matviieshyn.kateryna@chnu.edu.ua)

## GENDER DISCOURSE IN BERNADINE EVARISTO'S NOVEL “GIRL, WOMAN, OTHER”

*This article provides a comprehensive analysis of the poetics of Bernadine Evaristo's novel «Girl, Woman, Other», focusing on the study of artistic form, stylistic features, and narrative strategies that realise the socio-cultural and ideological guidelines of the work. Particular attention is paid to the polyphony of the narrative, the fragmentary composition, the experimental form of presentation, the stylistic heterogeneity, and the temporal and spatial variability of the text, which together form a coherent sociocultural portrait of contemporary Britain in the context of postmodern and metamodern writing. The author examines how the writer uses innovative narrative techniques to create a polyphonic discourse that reflects the complexity and multidimensionality of identities, particularly in terms of race, gender, class, and sexuality. Attention is also focused on analysing the gender dimension of the novel, which includes the deconstruction of traditional gender roles through the representation of characters of different ages, social status, ethnic origin and sexual orientation. Particular attention is paid to intersectional issues, highlighting the interaction of patriarchy, racism, class inequality and colonial heritage that affect the life experiences of women of African descent in the United Kingdom. The phenomenon of non-binary and gender fluidity is examined separately through the character of Maggie/Morgan, who illustrates the expansion of traditional notions of sex and gender. The focus is on criticising social norms and stereotypes, as well as presenting alternative models of family and partnership, including LGBTQ+ relationships and polyamorous configurations that challenge heteronormative canons. It is emphasised that the novel «Girl, Woman, Other» not only expands the traditional understanding of feminism, but also represents feminist discourse as open, flexible and multifaceted, reflecting the diversity of female and gender identities in today's multicultural society.*

**Key words:** «Girl, Woman, Other», Bernadine Evaristo, gender, identity, polyphonic narration, personosphere.

**Постановка проблеми.** Бернардин Еварісто (Bernadine Evaristo, 1959 р.н.) – британська письменниця англо-нігерійського походження, поетеса, драматургиня та професорка, яка здобула світове визнання завдяки своїм експериментальним формам письма та розгляду питань ідентичності, раси, гендеру та соціальної справедливості. Її творчість є важливою складовою сучасної англomовної літератури, зокрема літератури афро-британських авторів (Bernadine Evaristo..., 2019). Серед ключових творів авторки: «The Emperor's Babe» (2001) – історія про темношкіру дівчину, яка живе в римському Лондоні III століття; «Soul Tourists» (2005) – роман про подорож Європою та пошук власної ідентичності; «Blonde Roots» (2008) – альтернативна історія, в якій чорні африканці поневолюють білих європейців; «Mr Loverman» (2013) – роман про темношкірого гомосексуаліста в Британії; «Girl, Woman, Other» (2019) – найвідоміший твір письменниці, який отримав Букерівську премію та зробив її першою чорношкірою жінкою, що здобула цю престижну нагороду. У своїх творах Еварісто привертає увагу до досвіду маргіналізованих груп, що значно розширює простір для обговорення гендерних та соціокультурних тем у літературі. Вона майстерно поєднує традиційні й новаторські літературні техніки, створюючи багатоголосі оповіді, що охоплюють широкий спектр жіночого досвіду (Матвієшин, Нікоряк, 2025).

Сучасна проза активно досліджує питання ідентичності, гендерної рівності та соціальних викликів, з якими стикаються жінки в сучасному світі. Одним із найбільш яскравих літературних

творів, що піднімає ці теми, є роман Бернардин Еварісто «Дівчина, жінка, інакша» («Girl, Woman, Other»). Роман постає багатоголосим наративом, у якому авторка через історії дванадцяти жінок різного віку, походження, сексуальної орієнтації та соціального статусу створює комплексний образ сучасної жінки. Еварісто розкриває проблеми расової та гендерної ідентичності, становища жінки у суспільстві, її боротьбу за самовираження та право бути почутою. Актуальність цієї теми зумовлена зростаючим інтересом до гендерної літератури, яка не лише відображає зміни у сприйнятті жіночої ролі в суспільстві, а й сприяє формуванню нових феміністичних дискурсів.

**Аналіз досліджень.** У сучасному українському літературознавстві гендерні студії становлять один з важливих напрямів гуманітаристики, що інтегрує феміністичну критику, жіноче письмо та методики аналізу літературного тексту крізь призму гендерної ідентичності. Одним із перших кроків до інституалізації цього напрямку стало формування дискурсу українського фемінізму в публіцистиці О. Забужко. До ключових програм, що сформували поле українських гендерних студій, належать: критика маскулінності в українській культурі та літературі (С. Павличко); інтерпретація гендерних аспектів у класичному каноні (С. Криворучко); аналіз «жіночого письма» та репрезентації жіночого тіла у творчості (В. Агеєва); критичне переосмислення міфологем крізь призму гендеру (Т. Гундорова); дослідження фемінної ідентичності в постмодерному українському дискурсі (Н. Зборовська); взаємодія гендеру й жанру (С. Філоненко); пострадянська

жіноча проза як соціокультурний та естетичний проєкт (Г. Улюра). Як бачимо, на сьогодні гендерні студії демонструють розмаїття методологічних підходів та напрямів і виступають важливим аспектом літературознавчих розвідок.

**Мета статті** – аналіз поетикального виміру та жіночої персонифікації роману «Дівчина, жінка, інакша» в руслі гендерних студій.

**Виклад основного матеріалу. Поетикальний вимір роману «Дівчина, жінка, інакша».** Роман «Дівчина, жінка, інакша» (Еварісто, 2021) постає багатоголосим, експериментальним текстом, який досліджує питання ідентичності, раси, гендеру та належності. У структурному плані твір є поліфонічною оповіддю, побудованою на основі дванадцяти окремих, проте взаємопов'язаних наративів, що репрезентують життєві історії жінок, а також однієї небінарної особи. Авторка навмисно відходить від традиційних наративних форм, застосовуючи стилістично інноваційну форму оповіді, що вирізняється ритмічністю, експресивністю та наративною фрагментарністю. Така оповідність презентує так звану «нову наратологію», що залучає до свого методологічного арсеналу фемінізм, постколоніалізм, культурні студії (Prince, 1996).

Завдяки представленню персонажів різних поколінь, соціальних прошарків і культурних контекстів, роман охоплює широкий історичний період – від початку XX століття до сучасності – і віддзеркалює динаміку трансформацій у суспільному сприйнятті раси, гендерної ідентичності та ролі жінки в британському соціокультурному просторі. Така поліфонічна структура не лише дозволяє передати різноманітні індивідуальні досвіди, але й створює комплексну мозаїку життя чорношкірих британок, демонструючи їхню боротьбу, радощі, втрати та здобутки. Важливо підкреслити, що персонажі роману не функціонують як ізольовані фігури – їхні долі перетинаються як безпосередньо, так і опосередковано через другорядні взаємозв'язки, що зумовлює додаткову структурну складність і наративну глибину твору.

Окрім поліфонічної нарації, важливою особливістю роману «Дівчина, жінка, інакша» є його нестандартна форма викладу. Бернардин Еварісто свідомо відмовляється від усталених норм пунктуації та синтаксису, демонструючи експериментальний підхід до мовної організації тексту. Зокрема, авторка майже не використовує крапки, а речення часто набувають вигляду вільного потоку свідомості, що починаються з малої літери. Така форма зближує художній наратив до живого мовлення або поетичної інтонації верлібру, створюючи ефект усної оповіді. Це стилістичне рішення

виконує не лише естетичну, а й концептуальну функцію: воно підкреслює внутрішній ритм думок персонажів, індивідуалізує голос кожної героїні та водночас відображає фрагментарність і неоднорідність сучасного досвіду ідентичності. Одна з героїнь роману на ім'я Ширлі зауважує: «школа була білою вчителька біла діти білі її волосся єдине чорне море на головах що хиталися коли вона йшла коридором відчувала їхні погляди як дотик холодних пальців» (Еварісто, 2021: 198). Тут відсутність крапок підсилює відчуття безперервного «потoku свідомості», передаючи емоційний стан героїні. Така структура підсилює відчуття ритму та емоційності, дозволяючи читачеві зануритися в думки персонажів без чітких меж між окремими реченнями чи фразами. Крім того, дозволяє читачу самостійно обирати і ставити пунктуаційні паузи, виокремлювати смислові відрізки, залежно від власної рецепції фрагменту.

Однією з ключових характеристик роману «Дівчина, жінка, інакша» є його фрагментарна структура. Твір позбавлений єдиної наскрізної лінійної оповіді; натомість він складається з дванадцяти автономних, але тематично й композиційно взаємопов'язаних історій, що репрезентують досвіди переважно чорношкірих британок. Незважаючи на відсутність єдиного сюжету, ці історії витончено переплетені, формуючи складну й багатовимірну картину сучасного британського соціуму. Т. Свєрбілова означила цей текст як «історичний роман із розгалуженим наративом за принципом ризому», що «поступово перетворюється на роман глобалістський, що свідчить про перехід до глобального людства – з національними ознаками повсякдення, включеними в загальноєвропейське життя» (Свєрбілова, 2021: 118).

Фрагментарність у романі виявляється як на макрорівні – через зміну оповідачів і часових площин, – так і на мікрорівні – у самій внутрішній структурі тексту. Окремі розділи побудовані у формі уривчастих думок, внутрішніх монологів, діалогічних реплік, що надає наративу вигляду колекції спогадів або фрагментів особистих щоденників. Така форма не лише відображає множинність ідентичностей і перспектив, але й посилює ефект документалізації та емоційної достовірності оповіді. Повторювані мотиви, наративні перегуки й перетинання долі персонажів виступають засобом створення внутрішньої цілісності твору, попри його зовнішню композиційну розірваність.

Завдяки поєднанню поліфонічної нарації, вільної форми викладу та фрагментарної структури, роман постає не лише як текст, що порушує клю-

чові соціокультурні проблеми (расова, гендерна, ідентична нерівність), але й як експериментальний літературний твір, що радикально трансформує сам спосіб їхньої репрезентації. Бернардин Еварісто відходить від канонічних засобів побудови прози, демонструючи, як форма художнього висловлення може бути невід'ємною складовою змісту. У такий спосіб роман не лише фіксує зміни у суспільному дискурсі, а й активно долучається до його переосмислення, виходячи за межі традиційної наративної парадигми.

Аналізуючи тематичне розмаїття роману «Дівчина, жінка, інакша», слід виокремити проблему ідентичності та приналежності як одну з його провідних концептуальних осей. Бернардин Еварісто досліджує це поняття у його багатовимірному вияві, демонструючи, як на конструювання особистості впливають низка взаємопов'язаних чинників, зокрема расове й етнічне походження, гендерна ідентичність, сексуальна орієнтація, соціально-економічний статус, а також життєві обставини (Sánchez-Palencia, 2021). Кожна з персонажів роману перебуває у процесі пошуку власного місця у світі, долаючи зовнішні та внутрішні бар'єри, пов'язані з її ідентичністю: «її (Морган. – М.К.) тіло почало по-жіночому округлюватись, але не здавалося їй правильним, це не було тим, як вона себе відчувала» (Еварісто, 2021: 274). Деякі з них приймають свої особливості, інші ж намагаються пристосуватися до суспільних норм, борючись із внутрішніми протиріччями: «вона (Керол. – М.К.) звикла, що клієнти і нові колеги дивляться повз неї, очевидно очікуючи побачити іншу особу» (Еварісто, 2021: 104), «Морган (уже більше не Меган) уже сім років визначили себе як вільними від гендеру» (Еварісто, 2021: 289). У такий спосіб роман репрезентує ідентичність не як сталу категорію, а як динамічний, процесуальний феномен, що формується у взаємодії з соціальним середовищем, культурним контекстом і особистим досвідом. Такий підхід дозволяє авторці, приділивши посилену увагу проблемам «жінок, гендеру і влади» (Улюра, 2008: 6), представити різноманітні шляхи самовизначення, підкреслюючи водночас як індивідуальну унікальність досвідів, так і їхню системну зумовленість у межах постколоніального британського суспільства.

Фемінізм та жіноча солідарність також займають ключове місце у творі. Еварісто змальовує боротьбу жінок за самореалізацію, рівність та право бути почутими. Її героїні – це представниці різних поколінь, кожна з яких має власний досвід подолання труднощів, пов'язаних із дискримінацією та соціальними очікуваннями. Так,

Керол підкреслювала: «бути чорною жінкою означало постійно доводити свою цінність» (Еварісто, 2021: 116). Авторка демонструє, якою важливою є підтримка між жінками, навіть якщо їхні погляди та життєві шляхи відрізняються: «Амма усвідомила, що знайшла споріднену душу у Домінік, яка разом з нею покаже всім, де раки зимують» (Еварісто, 2021: 10).

Ще однією важливою темою є расова дискримінація та спадщина колоніалізму. Роман яскраво показує, як імперське минуле Великої Британії впливає на сучасне суспільство. Через досвід своїх героїнь Еварісто розкриває, як глибоко вкорінені упередження та системна нерівність продовжують визначати життя чорношкірих британців: «Амма... мала африканські сідниці й стегна – ідеальна для ролі рабині, як сказав один режисер» (Еварісто, 2021: 10), «чи помітили ви, що слово «чорний» завжди сприймається у негативному світлі» (Еварісто, 2021: 75). Водночас авторка роману не обмежується лише темою расового утиску, а й розповідає про особисті історії, прагнення та досягнення цих людей, руйнуючи стереотипи: «Пенелопа розпочала кампанію з умовляння Гіла щодо її повернення на роботу... я мисливець – ти господиня я на хліб заробляю – ти той хліб печеш» (Еварісто, 2021: 255).

Окремим аспектом роману є сексуальність та ЛГБТК+ досвід. Еварісто представляє широкий спектр сексуальних ідентичностей, приділяючи особливу увагу небінарному персонажу, що додає глибини дискусії про гендерну ідентичність та її сприйняття в суспільстві: «Домінік усвідомила свою сексуальну орієнтацію ще в підлітковому віці та мудро тримала це в секреті, бо не була певна, як відреагують її друзі та рідні, а ставати вигнанкою їй не хотілося» (Еварісто, 2021: 10). Авторка показує різні шляхи самоусвідомлення героїв, демонструючи, як важливо приймати себе, незважаючи на зовнішній тиск та стереотипи.

Можна стверджувати, що роман «Дівчина, жінка, інакша» – це новаторський роман, який порушує важливі соціальні питання та розширює уявлення про британську літературу. Даний роман пропонує читачеві не лише спостерігати за життям його героїнь, а й замислитися над темами ідентичності, рівності, сім'ї та самореалізації у сучасному світі. Бернардин Еварісто майстерно використовує експериментальний стиль, щоб передати голоси тих, кого раніше ігнорували.

**Гендерні аспекти та феміністичні мотиви крізь призму аналізу 12 героїнь роману.** Тепер детальніше спробуємо поглянути на головних героїнь персонифікації роману, що презентують

різні соціальні, культурні та поколіннєві контексти. Фактично, у своєму романі Б. Еварісто пропонує, за словами дослідників, своєрідні квір-біографії (Sánchez-Palencia, 2021: 3).

**Амма** – одна з центральних персонажок роману «Дівчина, жінка, інакша», репрезентує постать феміністки, квір-активістки та незалежної театральної діячки, яка протягом усього життя послідовно відстоює право на видимість та голос у суспільному просторі. Її образ втілює боротьбу за гендерну, расову та мистецьку емансипацію в умовах постколоніального британського контексту. У молодості Амма активно долучалася до феміністичних рухів, брала участь у протестних акціях, виступаючи проти структурного патріархату та дискримінаційних практик, що маргіналізують жінок, зокрема чорношкірих. Її театральна діяльність відзначалася прагненням до радикального перегляду традиційних форм і змістів сценічного мистецтва, а також створенням альтернативних культурних просторів для висловлення маргіналізованих голосів: «вона жадала відповідей на питання, чому це жінки не можуть грати чоловічі ролі у п'єсах Шекспіра» (Еварісто, 2021: 11). Через свої погляди Амма довго не могла знайти визнання в театральній індустрії, оскільки її роботи поставали надто радикальними. Відкидаючи класичні структури театру, вона прагнула створити щось абсолютно нове. Як результат – вступала в явний конфлікт із традиційним суспільством. Але, нарешті, досягнувши визнання, їй все ж доводиться йти на певні компроміси. Її п'єси ставляться у престижному театрі, але це змушує відповісти на ключове питання: чи залишається вона такою ж радикальною, як раніше, чи все ж таки стає частиною системи, яку критикувала?

Її стосунки з дочкою також доволі складні. Амма – мати, яка виховувала Яз у дусі свободи: «вона хотіла, щоб донька самовиразилася, перш ніж люди спробують зламати дух її дитини» (Еварісто, 2021: 37), «Амма хотіла, щоб її донька була вільною, феміністкою та сильною» (Еварісто, 2021: 38). Героїня бачить себе революціонеркою, однак її донька сприймає її інакше, вважаючи частиною старшого покоління, яке більше не бореться так відчайдушно, як колись. Амма символізує еволюцію фемінізму та боротьбу за ідеали протягом життя. Її історія показує, як ідеї змінюються під впливом часу, а боротьба за рівність набуває нових форм. Таким чином, вона балансує між радикальними ідеологічними переконаннями молодості та викликами зрілої реальності, що ставить під сумнів абсолютність попередніх настанов. Образ Амми постає як складна, багато-

вимірна проєкція ідеологічної еволюції, що відображає внутрішні суперечності феміністичного та активістського дискурсу в контексті зміненої соціальної реальності.

**Яз** – це молода феміністка, яка кидає виклик своїй матері Аммі. Яз представниця вже нового покоління феміністок, тому відрізняється від матері більшою впевненістю у своїх правах та новими підходами до активізму. Вона належить до покоління, що виросло в умовах більшої свободи та видимості меншин, тому її боротьба відрізняється від боротьби її матері. Яз вважає, що Амма надто зациклена на старих формах фемінізму та не завжди розуміє сучасні проблеми: «фемінізм – стадне явище (вказує Яз Аммі)...в майбутньому ми всі будемо «небінарними», ні чоловіками, ні жінками..., я – гуманістка, що набагато вище за фемінізм» (Еварісто, 2021: 39). Конфлікт між Аммою та її донькою Яз слугує репрезентацією міжпоколіннєвих напружень у межах феміністичного дискурсу. Яз критично оцінює трансформацію своєї матері, вважаючи, що та відмовилася від радикалізму молодості й занадто швидко адаптувалася до системи, яку раніше активно критикувала. Така позиція Яз відображає типовий конфлікт між поколіннями: нова генерація активісток сприймає попередню як недостатньо послідовну або ж компромісну у своїх діях. Яз постає уособленням нового феміністичного покоління, яке відкрито декларує свою позицію, не вагається у вимогах до суспільства та не сумнівається у власній гідності. Її образ відображає зсув у сучасному фемінізмі – від боротьби за визнання до утвердження власного голосу як апіорно легітимного. Таким чином, взаємини між Аммою та Яз не лише виявляють динаміку змін у феміністичній думці, а й засвідчують еволюцію підходів до соціального активізму та питань ідентичності в контексті глобалізованого й мультикультурного світу.

**Домінік** – це героїня, яка на власному досвіді відчула дискримінацію як жінка, темношкіра особа та лесбійка. Вона втілює образ людини, яка шукає незалежність і безпеку, але водночас змушена робити болісний вибір. Героїня зростала в сім'ї, де чоловіче домінування та гетеронормативні уявлення обмежували її свободу. Її батько, що мав консервативні погляди, не підтримував її. Це змусило дівчину відчувати відчуженість та пригнічення. Як одна з найближчих подруг головної героїні Амми, Домінік поділяла її феміністичні погляди, однак виявилось, що її шлях до свободи був ще більш тернистим. Вона потрапила у токсичні стосунки з жінкою, яка контролювала її життя та ізолювала від друзів: «кожне її слово,

кожен її вчинок проходив через її (Нзінгі. – М.К.) фільтр схвалення, інакше чекала критика, мовчання, покарання» (Еварісто, 2021: 99). Це стало поворотним моментом у її житті: усвідомлення потреби вийти з цих стосунків призвело до кардинальних змін. Домінік тікає від жорстоких відносин і шукає кращого майбутнього в Америці. Там вона знаходить себе у квір-спільноті, будує кар'єру, отримує нові знання: «почала розширювати коло читання...науково-популярними книжками...» (Еварісто, 2021: 99). Домінік уособлює жінку, яка переживає травми, але не дозволяє їм визначити її майбутнє. Її історія показує боротьбу за особисту ідентичність, безпеку та право на щасливе життя поза межами гетеронормативного та патріархального суспільства.

**Керол** – це жінка, яка пережила сексуальне насильство в підлітковому віці та через це втратила відчуття безпеки у світі: «світ, який колись здавався їй безпечним місцем, раптом став сповненим тіней і загроз» (Еварісто, 2021: 112). Вона постає втіленням того, як травма може впливати на всю подальшу долю людини. Керол була перспективною ученицею, але після пережитого насильства замкнулася в собі. Її успішне майбутнє було зруйноване, і вона віддалилася від усіх, включаючи свою матір. Згодом Керол все ж намагається подолати свої травми, але це вимагає від неї переосмислення минулого та примирення з власною ідентичністю: «ти маєш повернутися і боротися, бо таке у тебе, Керол, право як британки за народженням і нігерійки за духом» (Еварісто, 2021: 118). Керол постає символом жінки, яка пройшла через біль і навчилася будувати нове життя. Її історія презентує/досліджує вплив насильства на долю людини, механізми заперечення та непротийний шлях до зцілення.

**Буммі** – мати Керол, бісексуалка, кидає виклик традиційним патріархальним уявленням про жіночу роль. Буммі проявила підприємницьку кмітливість, започаткувавши власну невелику справу у сфері клінінгу. Вона самостійно керувала цим бізнесом, найняла кількох працівниць: «...та склала посадову інструкцію, щоб показати претендентам на роботу, що вона серйозна леді» (Еварісто, 2021: 154). Цей аспект біографії Буммі демонструє її практичність, незалежність та здатність брати на себе відповідальність, що вже є відходом від традиційних уявлень про пасивну жіночу роль. Її стосунки з жінками є свідомим вибором, що виходить за межі гетеронормативних очікувань, підкреслюючи жіночу сексуальність та право на самостійне визначення любовних зв'язків: «від Омофе віяло чимось рідним...»,

а її вмілі руки привели до неймовірної насолоди... але тепер було інакше, Омофе була жінкою» (Еварісто, 2021: 157). Історія п'ятої частини завершується щасливим шлюбом Буммі із чоловіком на ім'я Кофі, якого позитивно сприймає її донька.

**Латіша** – адміністраторка супермаркету, що має також непросту біографію. Батько, типово для патріархальних структур, залишає сім'ю, перекладаючи весь тягар виховання на плечі матері, яка починає проявляти агресію до своєї доньки за ранній сексуальний досвід (у 13 років) та вагітність ще у досить юному віці: «я ростила доньку, а отримала матір-одиначку» (Еварісто, 2021: 180). Пізніше ця ненависть все ж зміниться на ласку: «мама – найлагідніша і найбільше пробачає, коли її внуки неслухняні, не така, якою була з нею» (Еварісто, 2021: 189). Усі батьки трьох дітей Латіші залишаються поза увагою та відповідальністю: «вона очікувала на дзвінок, якого так і не було, єдиним, чого вона дочекалася, став Джордан (третя дитина)» (Еварісто, 2021: 186). Історія Латіші у романі становить важливу складову феміністичного дискурсу, зосередженого на темі жіночої самореалізації в умовах соціально-економічної вразливості. Зображення її досвіду акцентує структурну нерівність у розподілі батьківських обов'язків, за якої чоловіки часто мають більше можливостей уникнути відповідальності за виховання дітей, тоді як жінки залишаються з цією функцією наодинці. У цьому контексті прагнення Латіші здобути освіту через навчання на вечірніх курсах набуває символічного значення: воно виступає актом опору патріархальним моделям, що обмежують доступ жінок до знань і професійної самореалізації. Освіта для Латіші стає інструментом особистісного зростання, соціальної мобільності та боротьби за гідне майбутнє для себе і своїх дітей. Її життєва стратегія втілює феміністичний мотив – прагнення до самостійності, гідності, рівності та справедливості в умовах системної дискримінації. У такий спосіб образ Латіші артикулює досвід жінок, які, попри обмежувальні соціальні рамки, вибудовують власні шляхи розвитку та утвердження в суспільстві.

**Ширлі** постає у романі консервативною жінкою, що заперечує власне коріння. Ця героїня – повна протилежність Амми та Домінік. Вона є представницею традиційних уявлень про успіх і, водночас, відмовляється від багатьох аспектів своєї ідентичності, намагаючись інтегруватися в біле британське суспільство: «коріння – це важливо, але майбутнє будується тут і зараз і щоб бути частиною цього майбутнього, іноді потрібно обрізати зайве» (Еварісто, 2021: 199). Ширлі наро-

дилася у сім'ї іммігрантів, де праця та відповідальність мали величезне значення. Вона завжди прагнула досягти успіху через освіту та кар'єру, що зробило її більш консервативною. Вона дистанціюється від своєї расової приналежності, вважаючи, що лише наполеглива праця і правильна поведінка допоможуть їй досягти рівності в суспільстві: «мій успіх – це найкраща відповідь усім, хто сумнівається у можливостях темношкірої жінки я не потребує їхніх рухів за права, я сама прокладу собі шлях» (Еварісто, 2021: 213). Вона критикує рух за права темношкірих, бо вірить, що успіх можливий тільки через асиміляцію. Ширлі уособлює жінку, яка відмовляється від частини себе, щоб відповідати суспільним запитам/стандартам. Її історія порушує питання асиміляції, расової свідомості та наслідків заперечення власного коріння.

Життєва історія *Вінсом* – матері Ширлі та двох синів, темношкірої іммігрантки, – репрезентує важливі аспекти гендерної та расової нерівності. Її професійна діяльність як кондукторки в автобусі, що традиційно асоціювалася з чоловічою працею, демонструє вихід за межі усталених гендерних ролей у сфері зайнятості. У цьому випадку праця Вінсом постає не лише як засіб економічного виживання, але й як вияв агентності в умовах подвійної маргіналізації – за ознаками статі та раси: «нічні зміни були найгіршими, бо п'яниці лютують і блюють, злочинці накидаються на людей...» (Еварісто, 2021: 222). Будучи темношкірою жінкою, Вінсом стикається з дискримінацією у професійному і особистому житті: неплатники «обзивали її тупою короною, негритоскою та чортової іноземкою» (Еварісто, 2021: 222), «що я могла сказати..., жінка повинна була коритися чоловікові..., якщо шлюб не задався, то набував подоби довічного ув'язнення» (Еварісто, 2021: 229). Досвід роботи її та її чоловіка в суспільстві, де домінували білі чоловіки сповнений специфічних гендерних та расових викликів: «ви не можете працювати тут...ви не можете пити тут...ви не можете їсти тут...ви не можете спати тут, бо ваш колір переб'ється на простиратла» (Еварісто, 2021: 231). Фрагментарність і повторюваність заборон («ви не можете...») підкреслюють системний і всеосяжний характер обмежень, що накладалися на їхнє життя. Дискримінація проникла в усі сфери буття – від базових потреб, таких як їжа, вода та сон, до фундаментального права на працю. Особливо вражає абсурдність останньої заборони: «бо ваш колір переб'ється на простиратла», яка демонструє ірраціональність та глибоко вкорінену упередженість расистської іде-

ології, вона є болючим нагадуванням про минуле, яке, на жаль, і сьогодні знаходить свої відголоски у різних формах расизму та ксенофобії. Таким чином, образ Вінсом актуалізує перетинні точки расової, класової та гендерної дискримінації, водночас фіксуючи зусилля жінки, спрямовані на подолання системних бар'єрів і реалізацію емансипативних стратегій у буденному житті.

Розповідь про *Пенелопу* демонструє переживання, що відображають боротьбу жінки за збереження власної ідентичності в умовах патріархальних стереотипів, які обмежують її роль до материнства та домогосподарства, призводячи до втрати власного «я» у шлюбі. Вона переживає важкий стрес, коли дізнається, що її удочерили: «...байстрючка небажана покинута...як могли її рідні батьки так безжалісно її покинути, полишили на сходах церкви немов якийсь лантух із сміттям» (Еварісто, 2021: 249). Її перший чоловік Гіл був доброю людиною, але його виховали в інших традиціях. Традиціях, які обмежували жінку домом і сім'єю: «я дітей роблю – ти їх виховуєш» (Еварісто, 2021: 255). Після другого невдалого шлюбу Пенелопа розчаровується у чоловіках: «на жаль, вона ні на крихту не була лесбіянкою» (Еварісто, 2021: 261). Гендерний стереотип заміжньої жінки змушує втрачати свою ідентичність: «...в шлюбі втратила своє я і замінила його на ми» (Еварісто, 2021: 265). Невдача Пенелопи у пошуках щастя в традиційних гетеросексуальних стосунках підкреслює складність жіночого самовизначення в суспільстві, де гендерні ролі часто домінують над індивідуальними потребами.

*Меган/Морган*, трохи більше двадцяти років, є яскравим втіленням сучасної плинної ідентичності, що кидає виклик традиційним гендерним та сексуальним нормам. Їхня небінарність вже сама по собі є потужною заявою про індивідуальність та відмову від бінарної системи «чоловік-жінка»: «чому я маю вписуватися у ваші тісні коробочки 'чоловік' чи 'жінка'? я – це я, і цього достатньо» (Еварісто, 2021: 276). Використання займенників «вони» підкреслює їхнє право на самовизначення та повагу до їхньої гендерної ідентичності: «...бо вони значать для мене найбільше, бо я знаю як я себе відчуваю...» (Еварісто, 2021: 288). Їхня світла шкіра як темношкірої людини додає ще один рівень складності до їхнього самовідчуття та сприйняття суспільством: «бути світлошкірою і темношкірою водночас... це як ходити по тонкій межі ти ніби ні там, ні тут, але водночас – усюди» (Еварісто, 2021: 293). Це може означати як привілеї, пов'язані зі світлішою шкірою, так і потенційне відчуття неприналежності до жодної з

повністю визначених расових категорій, що може впливати на їхній досвід ідентичності та боротьби з расизмом. Поступова зміна кольору шкіри у бік світлої постає своєрідною метафорою транскультурації (Свербілова, 2021: 118).

Пансексуальність Меган/Морган розширює межі традиційних уявлень про любов та притягання, демонструючи, що їх приваблюють люди незалежно від їхньої гендерної ідентичності. Їхні стосунки з трансексуальною жінкою є ще одним кроком до руйнування стереотипів та утвердження різноманітності форм кохання та партнерства, позаяк «трансексуальність – це особиста справа...» (Еварісто, 2021: 295). Ці стосунки також піднімають важливі питання про взаємодію різних маргіналізованих ідентичностей та взаємну підтримку. Меган/Морган є символом нового покоління, яке активно руйнує застарілі гендерні та сексуальні норми. Їхня історія є важливим внеском у сучасний феміністичний діалог, підкреслюючи важливість видимості, самовизначення та солідарності у боротьбі за рівність та інклюзивність.

Ще однією представницею старшого покоління є героїня на ім'я *Xemmi*. Це літня жінка, яка презентує покоління, що росло в часи ще жорсткішого патріархату та расової дискримінації. Вона відома своєю суворістю та небажанням приймати зміни. Хетті виросла у світі, де жінки повинні були боротися за виживання, і цей досвід зробив її дуже жорсткою. Вона не проявляє особливої ніжності до своїх дітей та онуків, адже вважає, що життя – це боротьба, а не місце для сентиментальності. Хетті постає символом жінки, яка, попри всі труднощі, зуміла вижити й забезпечити собі стабільність. Вона керує власним фермерським господарством і не покладається на чоловіків чи державну допомогу: «більшість ферм поблизу покладаються на фінансову допомогу, але не її...» (Еварісто, 2021: 305). Хетті не розуміє нове покоління: «...навіщо змінювати її старий телефон, якщо він справно працює...підключений шнуром до розетки» (Еварісто, 2021: 303). Її погляди здаються застарілими її нащадкам, позаяк вона не підтримує феміністичні ідеали сучасності, адже вважає, що жінки повинні працювати і терпіти труднощі: «кожного ранку і вечора доїла тридцять корів...вичищала хлів...допомагала завантажувати бідони...» (Еварісто, 2021: 321), а не боротися за права чи очікувати допомоги від суспільства. Хетті символізує покоління жінок, які навчилися виживати в умовах жорсткого суспільства: «ви не живете у сегрегованому суспільстві, звідки я родом, де в тебе немає жодних прав» (Еварісто,

2021: 312), але при цьому втратили здатність до співчуття та прийняття змін.

*Грейс* – це образ жінки, яка жила в більш традиційні часи та не мала можливості обирати свою долю. Вона – «дитина змішаної раси», яка виховувалась мамою-одиначкою, «після того як від неї відвернулася уся її сім'я» (Еварісто, 2021: 329). Грейс росла у світі, де жінка була залежною від чоловіка, де панувала расова дискримінація: «ми віримо у виборче право для жінок» (Еварісто, 2021: 335), «як тільки вона з'явилася перед управлінням..., він відверто сказав, що вона відлякуватиме його клієнтів» (Еварісто, 2021: 337). Її життя визначалося традиціями, тому не було особистої свободи для вибору: «їй не дозволено наряджатися до церкви, але можна для різдвяної вечірки для прислуги» (Еварісто, 2021: 338). Грейс сприймала свою роль як щось неминуче: «вона давно приписала собі..., що її майбутнє буде позбавлене радості шлюбу...ніхто не захоче дворняжку, як її обізвали на вулиці...» (Еварісто, 2021: 340). Ця героїня втілює типовий образ жінки минулих століть, яка не мала голосу та просто виконувала свою роль у суспільстві. Грейс показує, як багато жінок могли б мати інше життя, якби жили в інший час або мали інші можливості. Вона – символ жінок минулих поколінь, чиї долі були обмежені патріархальними структурами.

**Висновки.** Роман «Дівчина, жінка, інакша» Бернардин Еварісто постає не лише як художнє дослідження жіночого досвіду, а як поліфонічний маніфест ідентичнісного та гендерного різноманіття, що деконструє усталені уявлення про фемінізм. Через розмаїття наративних голосів авторка репрезентує фемінізм як складне, багатогранне і неоднорідне явище, в межах якого співіснують різні підходи, стратегії і погляди на жіночу суб'єктність, самореалізацію та суспільну роль. Персоносфера роману охоплює представниць різних поколінь, расових, етнічних, соціальних і гендерних ідентичностей. Така множинність дозволяє Еварісто продемонструвати, що жіночий досвід не є універсальним і не підлягає редукції до єдиної моделі. Наприклад, персонажка Амма втілює радикальний квір-феміністичний активізм, тоді як Ширлі репрезентує більш консервативний, інтегративний підхід до жіночої ролі у суспільстві, а Летіша втілює прагнення до індивідуального виживання та мобільності в межах традиційної материнської функції. Еварісто послідовно уникає ідеалізації будь-якої з представлених позицій, акцентуючи на внутрішній суперечливості та багатовекторності жіночих стратегій ідентифікації. Жіноче життя в романі постає як процес

постійної взаємодії між зовнішніми соціальними, культурними та економічними обставинами та індивідуальними переконаннями, що формують особистісну ідентичність. Таким чином, роман функціонує як метатекстуальне висловлювання про природу фемінізму в постмодерному і постколоніальному контексті, де ідентичність постає як процесуальна, гібридна і динамічна категорія.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гундорова, Т. *Femina Melancholica*: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської : монографія. Київ : Критика, 2002. 272 с.
2. Гендерна перспектива / упоряд. В. Агєєва. Київ : Факт, 2004. 254 с.
3. Еварісто Б. Дівчина, жінка, інакша. Роман / пер. з англ. Я. Машико. Харків : ВД «Фабула», 2021. 400 с.
4. Матвієшин К., Нікоряк Н. Гендерні стереотипи та їх руйнування у романі Бернардин Еварісто «Дівчина, жінка, інакша». «Платон мені друг, але істина дорожча»: між вірністю пам'яті та пошуком істини: зб. матеріалів III Міжнародної молодіжної конференції (3-4 березня 2025 року, м. Чернівці). За заг. ред. Тичиніної А., Горохолінської І., Калинич К. та ін. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 99–101.
5. Павличко С. Фемінізм / передм. В. Агєєвої. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 322 с.
6. Свєрбілова Т. Постреалізм і національні моделі повсякдення в сучасній жіночій прозі Великої Британії (Анна Бернс і Бернардин Еварісто). Сучасні літературознавчі студії, № 18, 2021. С. 114–120.
7. Улюра Г.А. Теоретико-методологічні засади гендерних студій у літературознавстві. Гендерні студії в літературознавстві: навчальний посібник / гол. ред. В. Л. Погребна. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. С. 6–20.
8. Benaich S. Reconsidering Womanhood in Bernardine Evaristo's *Girl, Woman, Other* (2019). URL: [http://archives.univ-biskra.dz/bitstream/123456789/21137/1/Sara\\_Benaich.pdf](http://archives.univ-biskra.dz/bitstream/123456789/21137/1/Sara_Benaich.pdf)
9. Bernardine Evaristo doubles lifetime sales in five days after joint Booker win. *The Guardian*, 2019, 22 Okt. URL: <https://www.theguardian.com/books/2019/oct/22/bernardine-evaristo-doubles-lifetime-sales-in-five-days-after-joint-booker-win>
10. Procter J. Bernardine Evaristo. *British Council Literature*, 2002. URL: [literature.britishcouncil.org/writer/bernardine-evaristo](http://literature.britishcouncil.org/writer/bernardine-evaristo).
11. Prince G. Narratology, Narratological Criticism, and Gender. In Calin Andrei Mihailescu & Walid Hamarneh. *Fiction updated: theories of fictionality, narratology, and poetics*. Buffalo: University of Toronto Press, 1996, pp. 159–164.
12. Sánchez-Palencia C. Feminist/Queer/Diasporic Temporality in Bernardine Evaristo's *Girl, Woman, Other* (2019). *European Journal of Women's Studies*, vol. 29, no. 2, 2021, pp. 1–15. doi:10.1177/13505068211048466.

#### REFERENCES

1. Aheieva V., uporiad. (2004) *Genderna perspektyva* [Gender Perspective]. Kyiv : Fakt. 254. [in Ukrainian].
2. Evaristo B. (2021) *Divchyna, zhinka, inaksha: roman* [Girl, Woman, Other: novel] / per. z anhl. Ya. Mashyko. Kharkiv : VD «Fabula». 400. [in Ukrainian].
3. Hundorova T. (2002) *Femina melancholica: stat i kultura v gendernii utopii Olhy Kobylanskoi : monohrafiia*. [Femina Melancholica: Sex and Culture in Olga Kobylanska's Gender Utopia : monograph]. Kyiv : Krytyka, 272. [in Ukrainian].
4. Matviieshyn K., Nikoriak N. (2025) *Henderni stereotypy ta yikh ruynuvannia u romani Bernardin Evaristo «Divchyna, zhinka, inaksha»* [Gender stereotypes and their subversion in Bernardine Evaristo's «Girl, Woman, Other»]. «Platon meni druh, ale istyna dorozhcha»: mizh vurnistiu pamiaty ta poshukom istyny: zb. materialiv III Mizhnarodnoi molodizhnoi konferentsii (3-4 bereznia 2025 roku, m. Chernivtsi). Za zah. red. Tychininoin A., Horokholinskoi I., Kalynych K. ta in. Chernivtsi : Chernivets. nats. un-t. im. Yu. Fedkovycha. 99–101. [in Ukrainian].
5. Pavlychko S. (2002) *Feminizm* [Feminism] / peredm. V. Aheievoi. Kyiv : Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy». 322. [in Ukrainian].
6. Sverbilova T. (2021) *Postrealizm i natsionalni modeli povsiakdennia v suchasni zhinochii prozi Velykoi Brytanii* (Anna Berns i Bernardin Evaristo) [Postrealism and national models of everyday life in modern women's prose of Great Britain (Anna Burns and Bernardine Evaristo)]. *Suchasni literaturoznachchi studii*, № 18. 114–120. [in Ukrainian].
7. Uliura G. A. (2008) *Teoretyko-metodolohichni zasady gendernykh studii uliteraturoznnavstvi* [Theoretical and Methodological Basis of Gender Studies in the Literary Criticism]. *Genderni studii v literaturoznnavstvi*. Zaporizhia. 6–20. [in Ukrainian].
8. Benaich S. (2022) *Reconsidering Womanhood in Bernardine Evaristo's Girl, Woman, Other* (2019). URL: [http://archives.univ-biskra.dz/bitstream/123456789/21137/1/Sara\\_Benaich.pdf](http://archives.univ-biskra.dz/bitstream/123456789/21137/1/Sara_Benaich.pdf)
9. Bernardine Evaristo doubles lifetime sales in five days after joint Booker win (2019). *The Guardian*, 22 Okt. URL: <https://www.theguardian.com/books/2019/oct/22/bernardine-evaristo-doubles-lifetime-sales-in-five-days-after-joint-booker-win>
10. Procter, J. (2002) Bernardine Evaristo. *British Council Literature*, URL: [literature.britishcouncil.org/writer/bernardine-evaristo](http://literature.britishcouncil.org/writer/bernardine-evaristo).
11. Prince G. (1996) *Narratology, Narratological Criticism, and Gender*. In Calin Andrei Mihailescu & Walid Hamarneh. *Fiction updated: theories of fictionality, narratology, and poetics*. Buffalo: University of Toronto Press. 159–164.
12. Sánchez-Palencia C. (2021) *Feminist/Queer/Diasporic Temporality in Bernardine Evaristo's Girl, Woman, Other* (2019). *European Journal of Women's Studies*, vol. 29, no. 2. 1–15.